

SPEAK TRUTH TO POWER
MOD UTAN GRÄNSER

MÄNNISKORÄTTSFÖRSVARARE SOM FÖRÄNDRAR VÅR VÄRLD

ABUCABAR SULTAN

ABUCABAR SULTAN

MOÇAMBIQUE

”POJKENS FAMILJ SKÖTS OCH
STYCKADES INFÖR HANS ÖGON.
HAN LÄT MIG TA DEL AV SITT
UNGA LIVS VÄRSTA ÖGONBLICK.”

Abubacar Sultan, ©2000 Eddie Adams

BARNSOLDATER

Kriget i Moçambique (1985–1992) lämnade efter sig 250 000 hemlösa och 200 000 föräldralösa barn, samtidigt som ytterligare tiotusentals tvångsrekryterades och sattes in i strid. Det var sällan regeringsstyrkorna och gerillatrupperna slogs mot varandra — striderna riktades nästan uteslutande mot obebäpnade civila.

Mitt i detta brutala krig reste Abubacar Sultan runt i landet genom väglöst land och i små flygplan för att rädda krigets barn — sex till tretton år gamla barn som tvingats bevittna, och i vissa fall utföra, grymheter riktade mot familjemedlemmar och grannar. Sultan har utbildat över 500 människor i utbildningsprogram som utgår från förhållandena i lokalsamhällena. Hans projekt har återförenat över 4 000 barn med deras familjer. Sultan utsatte sig dagligen för stor livsfara.

Genom sitt initiativ Wona Sanaka fortsätter han i dag att arbeta med barn, speciellt med samhällsutbildning och barns rättigheter.

När kriget började i Moçambique höll jag på att avsluta min lärarutbildning. Människor som flytt från krigsskådeplatser förde med sig nyheter om krig och lidande. I slutet av 1987 beräknade Unicef att 250 000 barn blivit föräldralösa eller skilts från sina familjer. Många var indragna i kriget, efter att ha tvångsutbildats och tvingats att delta. Jag chockerades av bilder på barnsoldater och på andra barn som skjutits i strid. Något fruktansvärt höll på att hända. Jag kunde inte fortsätta att undervisa mina elever medan allt detta pågick i mitt land. Jag bestämde mig för att göra något.

BERÄTTELSE OM VÅLD, TORTYR OCH MORD

Trettiofem barn, som blivit tagna i strid, kom till ett hem för föräldralösa. En psykiater och en socialarbetare intervjuade barnen. Det de fick höra var förskräckligt: hela familjer hade kidnappats, förts till bushen, tvingats bära tunga laster till militärens basläger och utsatts för allt slags våld. Barn misshandlades, våldtogs och tvingades att bevittna dödande och tortyr, de drevs att delta i strid och hetsades att begå mord. Så gick det till. Många av barnen hade fysiska skador och var traumatiserade.

En sjuårig pojke som hade kidnappats förändrade mitt liv. När jag kom till barn-

hemmet hade han dragit sig tillbaka från världen, lugn ena dagen och grät utan uppehåll nästa. Till slut började han tala. Han hade varit hemma hos sin familj när rebellsoldater väckte honom på natten, slog honom och tvingade honom att sätta eld på huset där hans föräldrar bodde. När familjen försökte fly, blev de skjutna och styckade inför hans ögon. Jag kommer aldrig att glömma hans känslor, han lät mig ta del av hans livs värsta ögonblick. Hemska bilder från min egen barndom fick liv och kom tillbaka. Hans berättelse var bara en av många.

KAMPEN FÖR ATT RÄDDA BARNEN

I samarbete med amerikanska Rädda Barnen utarbetade vi ett program för att samla information om barn som kriget hade skilt från sina familjer. Syftet var att ge psykologisk och social hjälp, men vi hade inte tillräckliga resurser. Vi gick in i krigszonerna varje dag, dokumenterade så många barn som möjligt och försökte föra dem till områden för hemlösa och till flyktingläger i grannländerna. Därefter förde vi barnen till säkrare miljöer, för att de därifrån skulle kunna återvända till sina familjer.

De flesta av barnen fanns vid fronten. Ibland hade vi inte tillstånd av regeringen att åka dit. Rebellernas tillstånd hade vi aldrig. Bland barnens mest grundläggande behov var vatten, mat och medicin för att bekämpa spridning av undernäring, malaria, kolera och andra sjukdomar. Men om ett barn var skadat och hade kador i kroppen, eller hade lemlästats av landminor, tog vi först hand om det. Våra liv var i ständig fara.

Det fanns inga säkra vägar i landet. Enda sättet att nå områdena var med flygplan. Vid flera tillfällen var vi nära att bli nerskjutna. Vi landade på landningsbanor fulla av minor och var med om flera olyckor. Varje gång påmindes vi om vilken tur vi hade som över huvud taget var vid liv.

DE CIVILA DRABBADES VÄRST

Konflikten i Moçambique var unik på så sätt att den enbart riktade sig mot civilbefolkningen. Direkta strider mellan regeringstrupper och rebellerna var ovanliga. För det mesta gick de in i byarna, plundrade, dödade och kidnappade människor. De tillfångatog flickor och pojkar och indoktrinerade dem att bli soldater. Vid krigsslutet hade vi bevis för att många flickor också utnyttjats som sexuella tjänarinnor till soldaterna. Efter några års indoktrinering blev barnen perfekta dödsmaskiner. De utförde exakt det som förövarna gjort mot dem: kallblodigt dödande. Alla som stödde kriget var skyldiga. Det var ren psykologisk terror. Antingen dödade du, eller också dödades du. Livet i rebellägren var hemskt och svårt, de enda som hade tillgång till mat och det nödvändigaste var soldaterna. Att vara soldat innebar att man överlevde. Så enkelt var det.

EN DJUPARE DRIVKRAFT

Jag har många gånger frågat mig varför jag valde detta arbete. Jag hade två barn. Fram till att de blev fyra – fem år gamla tillbringade jag bara ett par dagar i månaden med dem. Jag insåg till slut att jag skadade min egen familj. De oroade sig ständigt för mig. Ändå fanns det något inom mig som reagerade starkt och sa att jag var människa, och att det fanns andra människor som befann sig i fara. Om du har det bättre än de som lider, måste du offra några av dina privilegier. Kanske är drivkraften en gåva

man har inom sig. En del av förklaringen kan ligga i religionen (jag är praktiserande muslim) och en del i utbildningen. Det är många, som aldrig övervägt att göra vad jag gjorde. Alltså måste det finnas något djupare, någonting inom en.

Trots att vi lyckades återförena omkring 20 000 barn med sina familjer, verkar våra ansträngningar i det närmaste obetydliga. Över en kvarts miljon barn blev föräldralösa eller försvunn under kriget. Vi hade ständigt en känsla av att vi gjorde av med för mycket pengar på att hjälpa bara några hundra, trots att vi arbetade så hårt vi kunde.

KRIGET ÄR ÖVER – MEN KAMPEN FÖR BARNENS RÄTTIGHETER FORTSÄTTER

Lägren finns inte i dag. De upplöstes som en del av fredsöverenskommelsen. Problemet är att många barn lämnades kvar. FN erbjöd rehabilitering för vuxna soldater, men eftersom de före detta stridande arméerna förnekade att de hade barn i sina trupper fanns ingen rehabilitering för dem. Vi försökte följa upp, men förmådde bara ge stöd till åttahundra barn. Vi vet inte vad som hände resten. De tog sig säkert till någon plats de tyckte var trygga, ofta där de levt under kriget, det enda stället där de känt sig hemma.

Nu när kriget är över håller landet på att återhämta sig och långsamt övergå till ekonomisk utveckling och demokrati. Men, det står klart för mig att de som led under kriget också var de som påverkades mest när kriget var över: de som fortfarande saknar grundläggande resurser. De som fortfarande lemlästas av landminor. Flickor i jordbruksområdena som har begränsad tillgång till utbildning och fortfarande utnyttjas. Utbildnings- och hälsoprogrammen fokuserar fortfarande på städerna där folk ofta är trygga, medan inget görs i områden som tidigare utgjorde fronten. Barn dör fortfarande av sjukdomar som lätt kan behandlas. Kampen är långt ifrån över. Trots att kriget är slut, pågår ett krig för att förbättra barns rättigheter och välfärd.

Jag hoppas att vi en dag har en värld där barn behandlas som barn igen, där de får alla möjligheter de förtjänar som människor. Jag föreställer mig en värld där "människlighet" blir ledordet bakom lagar och förordningar. Jag hoppas att vi en dag når dit.

För när man ger människor möjlighet att använda sina inneboende möjligheter kan många problem lösas. Mitt land är ett exempel på hur människor kunde använda sina egna resurser i de mest extrema och svåra omständigheter. Människor är sannerligen tåliga, och i länder som mitt har det stor betydelse. Och på det måste vi tro.

TILL LÄRAREN

FN:S ALLMÄNNA FÖRKLARING OM DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

Artikel 4: Frihet från slaveri

Artikel 38 i barnkonventionen: Inget barn får hållas som soldat

ÖVERGRIPANDE FRÅGESTÄLLNINGAR

- Varför används barnsoldater i krig?
- Vilka blir konsekvenserna för dessa barn på kort och lång sikt?
- Hur ska detta problem kunna bekämpas?

INNEHÅLLSMÅL

Genom att arbeta med övningarna ges eleven möjlighet att:

- Resonera kring ord och begrepp som har med mänskliga rättigheter att göra.
- Lära om Abucabars arbete för mänskliga rättigheter.

- Lära om orsaker till och konsekvenser av användandet av barnsoldater såväl i ett strukturellt som individuellt perspektiv.
- Lära om hur arbetet för att bekämpa detta problem bedrivs och hur barnen ska kunna hjälpas tillbaka till ett vanligt liv igen.

CENTRALA ORD OCH BEGREPP

- Barnsoldater
- Slaveri
- Traumatiserad
- Civildbefolkning
- Indoktrinering
- Psykologisk terror
- Demobilisering
- Rehabilitering

ELEVAKTIVITETER

NÄR JAG VAR BARN – DISKUTERA BEGREPPET

Fundera under cirka en minut kring hur det var när du var barn. Försök att lyfta fram saker du kommer ihåg. Vad tycker du var det bästa med att vara barn?

Vad är ett barn?

Diskutera i grupp:

- Vad är ett barn?
- Vid vilken ålder är man inte barn längre?
- Slutar man vara barn vid en viss ålder eller i och med en speciell händelse? Hur var det för dig?
- Vilka rättigheter har barn?
- Ska det finnas universella regler för när man är barn, vilka rättigheter man har och så vidare? Finns det sådana regler?
- Vilken bör vara minimiåldern för att få vara soldat?

VAD HANDLAR BERÄTTELSEN OM?

Läs Abucabars berättelse och reflektera kring följande frågor:

- Vad tänker du efter att du läst texten?
- Varför tror du att man rekryterar barnsoldater? Hur kan de skilja sig från vuxna soldater?
- Varför valde Abucabar att agera trots stora personliga risker?
- ”Det kanske är en slags gåva man har inom sig.” Vad tror du han menar med detta?
Var kommer denna ”gåva” från?

BARNSOLDATER UR OLIKA PERSPEKTIV

Arbeta med begreppet barnsoldater ur olika perspektiv.

1. Varför tvingas barn bli soldater?

Diskutera och brainstorma fram en lista på tänkbara orsaker till att man rekryterar barnsoldater.

- Vilka argument kan användas?
- I vilka sammanhang är sker det?

2. Indoktrineras till perfekta dödsmaskiner

I texten säger Abucabar Sultan att barnen efter några års indoktrinering blev perfekta dödsmaskiner.

- Vad innebär indoktrinering och hur går det till?
- Är det lättare att indoktrinera barn och i så fall varför?
- Hur ”avindoktrinerar” man någon?

3. Utgå från en bild

Leta upp en bild av en barnsoldat och skriv ett brev, en sång, en dikt eller liknande utifrån det barnets perspektiv eller skriv ett brev till det barnet utifrån ditt perspektiv, vad vill du säga till honom eller henne.

4. Undersök en konflikt

Undersök någon konflikt där barnsoldater används. Utgå från FN:s svarta lista över de länder och väpnade grupper som använder barnsoldater.

- Hur många barn?
- Från vilka grupper i samhället kommer barnen?
- Hur motiverar de som rekryterar barnsoldater sina handlingar?
- Hur rekryteras de?
- Vad görs för att rädda barnen från detta?

VAD KAN DET LEDA TILL?

Konsekvenserna för ett barn att tvingas bli soldat är enorma och frågan är hur vanligt liv ska vara möjligt igen.

Undersök:

- Vilka konsekvenser får det för barnet som tvingas att bli soldat? Försök att ge en så bred bild av detta som möjligt.
- Vilka kan konsekvenserna bli för det samhälle där detta sker och som kanske accepterar det?
- Hur gör man för att få dessa barn att bli barn igen och leva ett vanligt liv?

Här kan du ha hjälp av Röda korsets och UNICEF:s webbplats.

VAD SÄGER BARNKONVENTIONEN?

Barnkonventionen fokuserar på barns rättigheter och ska därigenom vara ett skydd för barn. Undersök konventionen utifrån frågorna nedan:

- Vad innehåller barnkonventionen?
- Vilken juridisk ställning har den? Hur förhåller den sig till deklarationen om de mänskliga rättigheterna?
- Vilka länder har undertecknat den?
- Vilken ställning har den i Sverige?
- Konventionen måste behandlas i skolan och finns därför i kursplanen i samhällskunskap. Varför är det så tror du?

ARBETA VIDARE

Joseph Kony

För ett par år sedan blev Joseph Kony uppmärksammas i och med problemet med barnsoldater.

Ta reda på mer om honom och vad han gjort.

Vad kan straffet bli för den som tvingat barn att bli soldater och för dem som fört deras befäl?

På YouTube finns flera filmer att titta på.

Rädda barnen

På Rädda barnens hemsida finns information om hur de arbetar med barn i krig. Här finns också barn som varit utsatta för detta som berättar.

www.raddabarnen.se/vad-vi-gor/vad-vi-gor-i-varlden/krig-och-katastrofer

UR konferens om barnsoldater

UR Samtiden visar en föreläsning som behandlar barnsoldater i Afrika.

www.urplay.se/Produkter/158646-UR-Samtiden-Utrikesdagen-Barnsoldater-i-Afrika#amnesord-barnsoldater

Programmet Banderoll handlar om hur krig påverkar ett barns liv.

www.ur.se/Produkter/144694-Banderoll-Manskliga-rattigheter-i-konflikt

Amnesty International: Child Soldiers

Amnestys insamlade information, innehållande bakgrund om barnsoldater, berättelser från verkliga barnsoldater och idéer om hur detta ämne kan bearbetas i klassrummet.

www.amnestyusa.org/our-work/issues/children-s-rights/child-soldiers?id=1051047

Mod utan gränser – människorättsförsvarare som förändrar vår värld

Originalalets titel: *Speak Truth To Power – Human Rights Defenders Who Are Changing Our World* (2000)

Författare: Kerry Kennedy

Projektansvarig Speak Truth To Power: John Heffernan

Projektledare Sverige: Kajsa Wiktorin och Katja Wahlström

Redaktör: Kajsa Wiktorin

Texten är bearbetad och omarbetad av Mats Andersson och Ludvig Myrenberg för att följa den svenska läroplanen

© Text Kerry Kennedy

Grafisk form: Jennifer Kakaletis och Conny Lindström

Projektet genomförs med stöd från Svenska PostkodLotteriet.

- **Besök vår svenska hemsida:** rfkhumanrights.fryshuset.se
- **Besök RFK Human Rights hemsida:** rfkhumanrights.org/sweden
- **Följ oss på Twitter:** [@STTP_Sweden](https://twitter.com/STTP_Sweden)
- **Följ oss på Instagram:** [rfksweden](https://www.instagram.com/rfksweden)
- **Lägg till oss på Facebook:** [SpeakTruthToPower](https://www.facebook.com/SpeakTruthToPower)
- **Se klipp på YouTube:** [youtube.com/RFKHumanrightsComm](https://www.youtube.com/RFKHumanrightsComm)

WASHINGTON

1300 19th St, NW
Suite 750
Washington, DC 20036
Phone: 202.463.7575
Fax: 202.463.6606
rfkhumanrights.org

NEW YORK

515 Madison Avenue
Suite 718
New York, NY 10022
Phone: 917.284.6355
Fax: 347.426.2201
RFKCenter.org

EUROPE

Via Ghibellina 12/a
50122 Firenze, Italia
Phone: +39.055.5389250
Fax: +39.055.5383602
www.rfkennedyeurope.org

SWEDEN

Speak Truth To Power at Fryshuset
Mårtendalsgatan 2-8
120 30 Stockholm, Sweden
Phone: +46.8.6917600
rfkhumanrights.fryshuset.se